

دانشگاه فرهنگیان
دوفصلنامه علمی- پژوهشی
مطالعات آموزشی و آموزشی
سال چهارم، شماره سیزدهم، پائیز و زمستان ۱۳۹۴
تاریخ چاپ: تابستان ۱۳۹۷

نقش تعارض والد-نوجوان و حمایت اجتماعی در پیش‌بینی سازگاری دانش‌آموزان

سعید پورعبدل^{۱*}

محمد نریمانی^۲

مسلم عباسی^۳

عظیم امیدوار^۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۶/۲۸

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۱۰/۲۷

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش تعارض والد-نوجوان و حمایت اجتماعی در پیش‌بینی سازگاری دانش‌آموزان است. این پژوهش توصیفی و از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش تمام دانش‌آموزان پسر مقطع دوم و سوم دبیرستان شهر تهران است که ۳۰۰ نفر از آنها به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای برای نمونه انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش از مقیاس سنجش تعارض والد-نوجوان، پرسشنامه حمایت اجتماعی و مقیاس سازگاری استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آماری ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است. نتایج نشان می‌دهد بین تعارض والد-نوجوان با سازگاری دانش‌آموزان ارتباط منفی معناداری وجود دارد ($P < 0.01$)؛ هم‌چنین بین حمایت اجتماعی با سازگاری دانش‌آموزان ارتباط مثبت معناداری به دست آمد ($P < 0.01$). نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشان می‌دهد ۴۵ درصد از واریانس سازگاری دانش‌آموزان به طور معناداری از طریق متغیرهای تعارض والد-نوجوان و حمایت اجتماعی تبیین می‌شود. با توجه به این نتایج می‌توان گفت تعارضات خانوادگی و انتظارات متفاوت بین نوجوان و والدین آنها و هم‌چنین طرز حمایت از جانب دیگران می‌تواند سازگاری یا ناسازگاری این دانش‌آموزان را پیش‌بینی کند؛ بنابراین توجه به این موضوع در جامعه امروزی از سوی مسئولان و متخصصان حوزه روان‌شناسی و جامعه‌شناسی از اهمیت بسیاری برخوردار است.

کلیدواژه‌ها: تعارض والد-نوجوان، حمایت اجتماعی، سازگاری.

saeed.pourabdol@yahoo.com

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی بالینی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه شاهد تهران.

۲. استاد گروه روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی.

۳. استادیار گروه روانشناسی، دانشگاه سلمان فارسی کازرون.

۴. کارمند دانشگاه محقق اردبیلی، کارشناس ارشد مدیریت آموزشی

مقدمه

دانش‌آموزان در طول سال‌های تحصیل با استرس‌های زیادی از جمله فشار درسی، امتحانات مختلف، ورود به مقطع تحصیلی جدید، سازگاری با همکلاسی‌ها و دوستان، انتظارات تحصیلی والدین و اولیای آموزشی از آنها و مسائلی از این دست مواجه هستند و در نهایت، این عوامل در برخی از دانش‌آموزان به آسیب‌های جدی در حیطه روان‌شناختی، خانوادگی و اجتماعی منجر می‌شود.

سازگاری^۱ فرایندی در حال رشد و شامل توازن بین آنچه افراد می‌خواهند و آنچه می‌پذیرند، است؛ یا به عبارت دیگر سازگاری فرایندی دو سویه است. از یک طرف فرد به صورتی با اجتماع تماس برقرار می‌کند و از طرف دیگر اجتماع نیز ابزاری را تدارک می‌بیند که فرد از طریق آنها توانایی‌های بالقوه خویش را واقعیت می‌بخشد (نیوکا و کپل، ۱۹۹۱، به نقل از سیف، ۱۳۸۳). سازگاری را در سه حوزه می‌توان بررسی کرد: سازگاری هیجانی، اجتماعی و تحصیلی. سازگاری هیجانی^۲ عبارت است از سلامت روانی مناسب، رضایت از زندگی شخصی و هماهنگی میان احساسات، فعالیت‌ها و افکار که در این حالت فرد به ثبات هیجانی و عاطفی می‌رسد (صفوی، موسوی لطفی و لطفی، ۱۳۸۸). سازگاری اجتماعی^۳ فرایندی است که افراد را قادر می‌سازد تا رفتار دیگران را درک و پیش‌بینی کنند، رفتار خود را کنترل کنند و تعاملات اجتماعی خودشان را تنظیم کنند (دان، براون، اسلاموسکی، تیسلا و یانگ‌بلاد، ۱۹۹۱)؛ سازگاری تحصیلی^۴ ناظر بر توانمندی فراگیران در انطباق با شرایط و الزامات تحصیل و نقش‌هایی است که مدرسه در جایگاه نهادی اجتماعی فراروی آنها قرار می‌دهد (پیتوس، ۲۰۰۶). به عبارت دیگر، سازگاری دارای عرصه‌های مختلفی است؛ سازگاری در انتقال به محیط یا موقعیت جدید، سازگاری در روابط بین فردی و سازگاری در موقعیت‌های آموزشی که از آن با عنوان «سازگاری تحصیلی» یاد می‌شود (همان).

سازگاری تحصیلی به عنوان یکی از ابعاد کلی سازگاری روانی اجتماعی، مورد توجه

1. Adjustment
2. Emotional Adjustment
3. Social Adjustment
4. Dunn, Brown, Slomkowski, Tesla & Youngblade
5. Academic adjustment
6. Pettus

پژوهشگران تعلیم و تربیت بوده است (اردلان و حسین چاری، ۱۳۸۹). هیلاری و برنت^۱ (۱۹۹۴؛ به نقل از اردلان و همکاران، ۱۳۸۹) مفهوم وسیع سازگاری تحصیلی را مشتمل بر چیزی غیر از صرف توان بالقوه تحصیلی دانش‌آموزان تلقی کرده‌اند. دانش‌آموزانی که در امر سازگاری تحصیلی مشکل دارند، این مشکل‌شان غالباً در سایر ابعاد نیز بروز می‌یابد (روسر، ایسل و سامروف^۲، ۱۹۹۸). پژوهش‌ها نشان‌دهنده رابطه معنادار بین دلبستگی به والدین با کیفیت اجتماعی نوجوانان است (رابین و رز کراسنر^۳، ۱۹۹۲). فریلیچ و شچمن^۴ (۲۰۱۰) دریافتند بسیاری از دانش‌آموزان دارای مشکلات اجتماعی، عاطفی و تحصیلی هستند که اغلب در مدرسه نادیده گرفته می‌شود. پینکور و اسچوارتز^۵ (۲۰۱۴) نیز در پژوهش خود به اهمیت سازگاری اجتماعی در میزان مراقبت‌های شخصی و افزایش بهره‌وری از توانایی خود در روابط اجتماعی اشاره کرده‌اند. ابوالقاسمی و همکاران (۱۳۹۰) در پژوهشی نشان می‌دهند دانش‌آموزان به‌ویژه دانش‌آموزان دارای ناتوانی‌های یادگیری و دانش‌آموزان دارای پیشرفت تحصیلی ضعیف، نسبت به دانش‌آموزان دارای پیشرفت تحصیلی متوسط و زیاد شایستگی اجتماعی کمتری دارند.

یکی از مسائلی که امروزه در جامعه به صورت واضح مشاهده می‌شود و در سازگاری افراد موثر است، بحث شکاف نسل‌ها یا به عبارتی تعارض والد-نوجوان^۶ است. تعارض بین والدین به معنای توافق نداشتن والدین تعریف شده است و از ناسازگاری و اختلافات معمول ناشی می‌شود. در واقع، کشمکش بین والدین تأثیر چشمگیری بر سازگاری نوجوانان دارد (بوچلر و جرارد^۷، ۲۰۰۲). در دهه‌های اخیر مشخص شده است که تعارض، به شکل اختلاف نظر، مخالفت، بحث و جدل، یکی از برجسته‌ترین انواع تعامل‌ها در سنین نوجوانی است (اسعدی، شاه‌منصوری، محمدی، رضاعی و جی سمتانا، ۱۳۸۴). از آنجایی که بسیاری از ناسازگاری‌های نوجوانان از خانواده نشئت می‌گیرد، یکی از مشکلات دوره نوجوانی، بروز مشکل در مناسبات و روابط نوجوان با والدین است. ناهماهنگی میان والدین و فرزندان بزرگترین مشکل در روابط انسان‌هاست و بیشترین اختلاف‌های والدین و فرزندان در این دوره پیش می‌آید. به همان اندازه که پدیده تعارض والد-نوجوان می‌تواند جنبه

1. Hillary & Brent

2. Roeser, Eccles & Sameroff

3. Robin & rose-krasnor

4. Freilich & Shechtman,

5. Pinchover & Attar-Schwartz

6. Parent Adolescent Conflict

7. Buehler & Gerard

آسیب‌زا و مشکل‌آفرین داشته باشد، می‌توان هم‌چون فرایندی طبیعی در رشد دوره نوجوانی به آن نگاه کرد. افزایش تعارض والد-نوجوان در دوره نوجوانی پدیده‌ای تحولی است که معمولاً با ایجاد تغییرات زیستی در نوجوان و استقلال خواهی او تشدید می‌گردد (پایکوف و بروکس گان، ۱۹۹۵؛ نقل از اسدی یونسی و همکاران، ۱۳۸۹). مسائلی که از نظر یک نوجوان عامل ایجاد تعارض بین او و والدینش هست، عبارتند از سبک اعمال قدرت، کنترل همه‌جانبه، خودداری از به حساب آوردن نظرات نوجوان، در دسترس نبودن والدین، وضع قوانین خانوادگی در لحظه حاضر، انتظارات غیرواقعی، وجود پیش‌داوری والدین درباره نوجوان و نپذیرفتن انتقادهای نوجوان (زندن^۱، ۱۳۸۶). یکی از عواقب تعارضات بین والدین و نوجوان فرزندانی است که باعث می‌شود رفتارهای پرخاشگرانه‌ای با دوستان و همکلاسی‌های خود داشته باشند و در سطح وسیع‌تری رفتارهای ضداجتماعی از خود نشان دهند (خواجه‌نوری و هاشمی‌نیا، ۱۳۹۰). در این زمینه، قره‌باغی (۱۳۸۹) درباره مشکلات رفتاری، در پژوهشی بیان کرده تعارض بین والدین پیش‌بین رشد اجتماعی کمتر و مشکلات رفتاری بیشتر در نوجوانان و کودکان است. برای مثال پژوهش‌ها نشان داده است تعارض والد-نوجوان با ناسازگاری در دوره نوجوانی مانند افسردگی، رفتارهای ناپسند، مشکلات رفتاری در مدرسه، کاهش عملکرد تحصیلی (فورهند و همکاران^۲، ۱۹۸۸) ارتباط دارد. بندی و مورا^۳ (۲۰۰۸)، در مطالعه خود دریافتند صحبت کردن والدین با نوجوانان درباره موضوعات مهم و سؤال‌انگیز آنان، به نوجوان این مسئله را القا می‌کند که والدین نگران وی بوده و به زندگی‌اش علاقه‌مند هستند. این برداشت از برخوردهای والدین به اجتناب از خطر در نوجوان و تأثیرپذیری بیشتر نوجوان از والدین کمک می‌کند. چاپلین و همکاران^۴ (۲۰۱۲) در پژوهشی که روی ۵۸ نوجوان ۱۰ تا ۱۶ ساله و والدین آنها انجام شد، دریافتند پاسخ‌های فیزیکی و هیجانی سطح بالا در تعارض‌های والد-نوجوان می‌تواند یکی از دلایل گرایش نوجوانان به سمت مصرف الکل در نظر گرفته شود.

چن، چن و گایوه^۵ (۲۰۱۵) نیز در مطالعه‌های نقش سبک‌های فرزندپروری و عملکرد خانواده در میزان سازگاری اجتماعی نوجوان را مدنظر داشتند که نتایج بیانگر اهمیت روابط والد-فرزند در سازگاری بین آنها بوده است. نشاط‌دوست (۱۳۸۶) گفته است بین شدت

1. Zanden

2. Forhand, Brody, Slotkin, Fauber, McCombs & et al

3. Bandy & Moore

4. Chaplin, Sinha, Simmons, Healy, Mayes & et al

5. Chen, Chen & Gau

افسردگی و عواملی چون مشاجره بین والدین، رابطه والدین با نوجوان، اختلاف عقیده نوجوان با والدین، نبود احساس نزدیکی بین اعضای خانواده رابطه معنی دار وجود دارد. شهنی بیلاق و همکاران (۱۳۹۲) در تحقیق خود نشان دادند تعارض آشکار بین والدین با عملکرد تحصیلی، از طریق رابطه والد-فرزند و رفتار ضداجتماعی، تعارض نهان بین والدین با عملکرد تحصیلی از طریق رابطه والد-فرزند و گوشه گیری/افسردگی و متغیر رابطه والد-فرزند با عملکرد تحصیلی از طریق رفتار ضداجتماعی و گوشه گیری/افسردگی روابط معنی داری دارند.

از دیگر عوامل مرتبط با سازگاری دانش آموزان، حمایت اجتماعی^۱ است. حمایت اجتماعی به مراقبت، عزت، تسلی و کمک سایر افراد یا گروه‌ها به فرد گفته می‌شود (کوب^۲، ۱۹۷۶). حمایت اجتماعی تبادلات بین فردی در بین اعضای شبکه اجتماعی است که برای فرد سودمند شناخته می‌شود (هوگان، لیندن و نجاریان^۳، ۲۰۰۲). منابع حمایت اجتماعی ارتباط‌های اجتماعی رسمی و غیررسمی است؛ اما اعضای خانواده و دوستان منابع اصلی حمایت اجتماعی به شمار می‌روند (کالینز^۴، ۲۰۰۳). دانش آموزان با دریافت حمایت اجتماعی از سوی خانواده، اولیای آموزشی، همکلاسی‌ها و دوستان از خود در برابر بروز اختلالات روانی و ناسازگاری اجتماعی محافظت می‌کنند (شریدان و رادماخر^۵، ۱۹۹۹). نقص مهارت‌های اجتماعی در دوران نوجوانی با مشکلات سازگاری در دوره‌های بعدی (ماتسون، راتاتوری و هلسل^۶، ۱۹۸۳)، اختلال سلوک و بزه کاری در سنین نوجوانی (بولکلی و کرامر^۷، ۱۹۹۴)، ترک تحصیل (پارکر و آشر، ۱۹۸۷؛ مریل و گیمپل^۸، ۲۰۱۴) و مشکلات بهداشت روانی در بزرگسالی (ایسنبرگ و همکاران^۹، ۱۹۹۵) ارتباط دارد. تامپسون^{۱۰} (۲۰۱۵) در مطالعه خود به این نتیجه رسید هرچه میزان حمایت اجتماعی در نوجوانان بیشتر فراهم شود، میزان یادگیری و توجه به تکالیف درسی و به تبع آن سازگاری و روابط اجتماعی در این دانش آموزان افزایش می‌یابد. نتایج تحقیق ورمزیار (۱۳۸۷) نشان

1. Social support

2. Cobb

3. Hogan, Linden & Nagarian

4. Collins

5. Sheridan & Radmacher

6. Matson, Rotatori & Helsel

7. Bulkeley & Gramer

8. Parker, Asher, Merrel & Gimpel

9. Eisenberg, Fabes, Murphy, Maszk, Smith & et al

10. Thompson

می‌دهد بین حمایت اجتماعی در ابعاد متفاوت- اطلاعاتی، ابزاری و عاطفی- با بزه‌کاری رابطه معناداری وجود دارد. همچنین نتایج پژوهش بهروزی و همکاران (۱۳۹۱) نشان می‌دهد حمایت اجتماعی با فرسودگی تحصیلی رابطه منفی و معنی‌دار دارد. تمنائی‌فر و همکاران در پژوهش خود نشان دادند بین حمایت اجتماعی و خودکارآمدی در دانش‌آموزان ارتباط معنی‌داری وجود دارد. به این صورت که حمایت اجتماعی خانواده پیش‌بینی‌کننده خودکارآمدی دانش‌آموزان است.

باتوجه به شواهد موجود و پژوهش‌ها و همچنین با توجه به اهمیت خانواده در شکل‌گیری محیط امن برای فرزندان و ضرورت ایجاد صمیمت و همدلی والدین با فرزندان و حمایت همه‌جانبه برای پیشرفت دانش‌آموزان در مراحل مختلف زندگی و در نهایت کمک به سازگاری آنها به‌ویژه در دوره نوجوانی، هدف این پژوهش پاسخگویی به این سؤال است که آیا تعارض والد- نوجوان و حمایت اجتماعی می‌تواند سازگاری دانش‌آموزان را پیش‌بینی کند؟

روش

این پژوهش، توصیفی از نوع همبستگی است. در این پژوهش تعارض والد-نوجوان و حمایت اجتماعی برای متغیرهای پیش‌بین و سازگاری برای متغیر ملاک در نظر گرفته شده‌اند.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری پژوهش حاضر متشکل از تمام دانش‌آموزان پسر در حال تحصیل پایه‌های دوم و سوم مقطع دبیرستان شهر تهران است که در سال تحصیلی ۱۳۹۲-۹۳ مشغول به تحصیل هستند (N=1400). نمونه پژوهش شامل ۳۰۰ دانش‌آموز پسر است که با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند؛ به این صورت که ابتدا محقق کل شهر تهران را به ۳ منطقه شمال، مرکز و جنوب تقسیم کرده است، سپس از میان مدارس دبیرستان هر منطقه، ۵ مدرسه و از هر مدرسه ۲ کلاس را به صورت تصادفی انتخاب و دانش‌آموزان آن کلاس‌ها برای نمونه پژوهش انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌های پژوهش از ابزارهای زیر استفاده شد:

مقیاس سنجش تعارض والد- نوجوان: این پرسشنامه را اسدی یونسی و همکاران (۱۳۹۰) با هدف سنجش میزان تعارضات بین والدین و نوجوانان ساخته‌اند. این مقیاس دارای ۹۲ پرسش است که هر پرسش دو بخش دارد. بخش اول «فراوانی تعارض» و بخش

دوم «شدت تعارض» را می‌سنجد. نمره‌گذاری پرسش‌ها در هر بخش جداگانه و بر اساس مقیاس لیکرت انجام می‌شود. اسدی یونسی و همکاران (۱۳۹۰) ضریب آلفای $0/96$ را برای همسانی درونی بخش فراوانی تعارض و ضریب آلفای $0/98$ برای بخش شدت تعارض را به دست آورده‌اند. ضریب بازآزمایی این مقیاس نیز برای بخش فراوانی تعارض $0/72$ و برای بخش شدت تعارض $0/74$ به دست آمده است. روایی همزمان این مقیاس از طریق اجرای همزمان آن با مقیاس سنجش تعارض وجوان والد (رابین و فاستر، ۱۹۸۹) بررسی شد که نتایج بیانگر همبستگی معنادار نمره CB2 با هر دو بخش فراوانی تعارض ($r=0/31$) و شدت تعارض ($r=0/39$) است.

مقیاس حمایت اجتماعی^۲ (SS-A): این پرسشنامه را واکس، فیلیپس، هالی، تامسون، ویلیامز و استوارت^۳ در سال ۱۹۸۶ تهیه کرده‌اند و ساختار نظری آن مبتنی بر تعریف کوب بر حمایت اجتماعی است. این مقیاس دارای ۲۳ سؤال است که سه حیطه خانواده، دوستان و دیگران را در نظر می‌گیرد. نمره‌گذاری این مقیاس به صورت چهار نقطه‌ای بسیار موافق، موافق، مخالف و بسیار مخالف است (طاهری، ۱۳۸۹). این آزمون را ابراهیمی قوام (۱۳۷۰) روی ۱۰۰ دانشجو و ۲۰۰ دانش‌آموز ایرانی اجرا کرده و ضریب پایایی در نمونه دانشجویی در کل مقیاس $0/90$ و در نمونه دانش‌آموزی در همین مقیاس $0/70$ به دست آمده است. همچنین در اجرای مجدد در دانش‌آموزان، پس از ۶ هفته ضریب به دست آمده $0/81$ بود. شهبخش (۱۳۸۹) ضرایب پایایی درونی این آزمون را در یک گروه ۳۰۰ نفری از دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی، $0/66$ به دست آورد.

پرسشنامه سازگاری دانش‌آموزان: این پرسشنامه را سینها و سینگ^۴ (۱۹۹۳)؛ به نقل از کرمی، (۱۳۸۰) طراحی کرده‌اند و کرمی (۱۳۸۰) ترجمه و نگارش کرده است. این پرسشنامه دارای ۶۰ سؤال است و به صورت بله و خیر طراحی شده است و دانش‌آموزان با سازگاری خوب را از دانش‌آموزان ضعیف در سه حوزه سازگاری (اجتماعی، هیجانی و تحصیلی) جدا می‌کند. برای نمره‌گذاری به پاسخ‌های منطبق بر سازگاری نمره صفر و به پاسخ‌های غیرمنطبق نمره یک منظور می‌شود. ضریب پایایی این آزمون با روش دونیمه کردن و بازآزمایی به ترتیب $0/95$ و $0/93$ گزارش شده است (به نقل از کرمی، ۱۳۸۰). فولادچنگ (۱۳۸۵) در پژوهش خود ضریب بازآزمایی و ضریب کودر ریچاردسون را برای

1. Robin & FASTER

2. The Social Support Appraisals Scale

3. Vaux, Phillips, Holly, Thomson, Williams & Stewart

4. Singha & Sing

این پرسشنامه به ترتیب ۰/۸۹ و ۰/۸۲ گزارش کرده است. اعتبار این آزمون را گروهی از روانشناسان تأیید کرده‌اند.

روش اجرا: پس از کسب مجوز از آموزش و پرورش شهر تهران و جلب رضایت آزمودنی‌ها، ابتدا هدف تحقیق برای آنها بیان شد و پرسشنامه‌ها در اختیار آنها قرار گرفت و از آنها خواسته شد که به‌دقت سؤالات را بخوانند و پاسخ‌ها را متناسب با ویژگی‌های خود برگزینند و سؤالی را تا حد امکان بی‌جواب نگذارند. اطلاعات به‌صورت فردی و در مدارس مربوطه جمع‌آوری شد؛ سرانجام، داده‌های جمع‌آوری‌شده با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه تجزیه و تحلیل آماری شد. همچنین اطمینان‌بخشی دربارهٔ محرمانه‌ماندن اطلاعات و آزادی انتخاب برای شرکت در پژوهش از نکات اخلاقی رعایت‌شده این پژوهش بود.

نتایج

جدول ۱. میانگین و انحراف معیار متغیرهای مورد مطالعه

متغیر	میانگین	انحراف معیار
سازگاری تحصیلی	۶۴/۲۳	۳/۱۳
سازگاری هیجانی	۷۱/۶۵	۵/۶۱
سازگاری اجتماعی	۷۷/۷۰۳	۶/۷۱
تعارض والد نوجوان	۶۸/۷۰	۶/۸۳
حمایت اجتماعی	۶۹/۰۳	۲/۳۹

همان‌طور که در جدول ۱ مشاهده می‌شود، میانگین (و انحراف معیار) نمرات سازگاری تحصیلی ۶۴/۲۳ (و ۳/۱۳)، سازگاری هیجانی ۷۱/۶۵ (و ۵/۶۱)، سازگاری اجتماعی ۷۷/۷۰۳ (و ۶/۷۱)، تعارض والد-نوجوان ۶۸/۷۰ (و ۶/۸۳) و حمایت اجتماعی ۶۹/۰۳ (و ۲/۳۹) در بین دانش‌آموزان مطالعه‌شده می‌باشد.

جدول ۲. ضرایب همبستگی بین تعارض والد-نوجوان، حمایت اجتماعی با سازگاری دانش‌آموزان

متغیر پیش‌بین	مقدار همبستگی	سطح معنی‌داری
تعارض والد-نوجوان	-۰۵/۲۰	۰/۰۰۱
حمایت اجتماعی	۰۸۱/۶۶	۰/۰۰۱

داده‌های جدول ۲ نشان م دهد بین تعارض والد نوجوان با سازگاری دانش‌آموزان رابطه منفی معنی‌دار وجود دارد ($P < /0.01$)؛ بدین معنی که با افزایش تعارض والد-نوجوان سازگاری دانش‌آموزان به همان میزان سازگاری کم می‌شود. از سوی دیگر، بین حمایت اجتماعی با سازگاری این دانش‌آموزان رابطه مثبت و معنیداری وجود دارد ($P < /0.01$). به عبارت دیگر، با افزایش حمایت اجتماعی، سازگاری این دانش‌آموزان نیز افزایش می‌یابد.

برای تعیین نقش هر یک از متغیرها در پیش‌بینی سازگاری دانش‌آموزان از تحلیل رگرسیون چندمتغیری به روش ورود همزمان استفاده شده است.

جدول ۳. تحلیل رگرسیون چندگانه تعارض والد-نوجوان و حمایت اجتماعی با سازگاری به عنوان متغیر وابسته

R ²	R	F	P	t	β	B	SE	
۰/۴۴۴	۰/۶۴۹	۲۵۳/۹۵۰						
			۰/۰۰۱	-۳/۶۸۳	-۰/۴۰۹	-۰/۳۲۷	۶/۵۷	تعارض والد-نوجوان
			۰/۰۰۱	۵/۲۱۱	۰/۵۰۱	۰/۴۱۳	۸/۱۷	حمایت اجتماعی

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، نتایج نشان می‌دهد حدود ۴۵ درصد واریانس سازگاری از طریق متغیرهای تعارض والد-نوجوان و حمایت اجتماعی تبیین می‌شود. برای اطلاع از سهم هر یک از متغیرهای پی بین در تبیین واریانس متغیر سازگاری، ضرایب بتا بررسی شد. با توجه به مقادیر بتا، حمایت اجتماعی ($\beta = 0.501$) و تعارض والد-نوجوان ($\beta = -0.409$) به ترتیب قویترین متغیرها برای پیش‌بینی سازگاری دانش‌آموزان هستند.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر، بررسی نقش تعارض والد-نوجوان و حمایت اجتماعی در پیش‌بینی سازگاری دانش‌آموزان بوده است. نتایج نشان می‌دهد تعارض والد-نوجوان قادر به پیش‌بینی سازگاری دانش‌آموزان است. به عبارت دیگر، هرچه تعارض والد-نوجوان کمتر باشد، سازگاری (تحصیلی، هیجانی و اجتماعی) دانش‌آموزان به همان میزان بیشتر است و برعکس. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش‌های بندی و همکاران (۲۰۰۸)، چاپلین و همکاران (۲۰۱۲)، چن و همکاران (۲۰۱۵)، نشاط دوست (۱۳۸۶) و شهنی‌بیلاق و همکاران (۱۳۹۲) همسو و گویای آن است که

رابطه تعارضات میان والدین با سازگاری فرزندان بستگی به نوع حل تعارضی دارد که والدین استفاده می‌کنند؛ در حالی که استفاده والدین از رویکرد پرخاشگری یا اجتناب از تعارض در حل تعارضات به بسیاری از پیامدهای منفی در کودکان ارتباط دارد، استفاده والدین از مذاکره و مصالحه با آثار مثبت تری در سازگاری فرزندان در ارتباط است (دادز، اتکینسون، ترنر، بلومز و لندیچ، ۱۹۹۹). در توجیه این یافته‌ها می‌توان چنین گفت که شیوه تربیت و عملکرد والدین به طور چشم‌گیری پیامدهای مهمی را برای رشد روانی- اجتماعی دانش‌آموزان، ارتباطات دوستانه آنان، موفقیت‌های تحصیلی، توانایی‌های تصمیم‌گیری و کسب اعتماد به نفس به دنبال دارد. بر اساس ترکیب پاسخ‌دهی و توقعات والدین این برخورد به چند نوع اقتدارمنش، استبدادی، سهل‌گیر و بی‌کفایت تقسیم‌بندی می‌شود (لطف‌آبادی، ۱۳۷۸). در صورتی که نوجوان نتواند آزادانه احساسات، اضطراب‌ها و نگرانی‌های خود را بدون احساس ترس یا طردشدن با والدین خود در میان بگذارد، نوعی ناامنی روانی در وی پدید خواهد آمد که مهمترین علت بروز ناهنجاری‌های رفتاری و عاطفی است. به نظر می‌رسد مصرف مواد مخدر توسط نوجوانان نیز به صورت جدی و تا حدود زیادی به روابط آنها با والدینشان ارتباط دارد. هم‌چنین، اوضاع و احوال اجتماعی و تجارب فردی، فقر و شرایط سخت زندگی و روابط غیرصمیمی بین والدین و فرزندان از جمله عوامل مهمی است که باعث بروز رفتار ناسازگارانه می‌شود. هم‌چنین توانایی دستیابی به استقلال و کسب کنترل بر رفتار خود در نوجوانی با واکنش مناسب بزرگسالان به نیازهای نوجوان به کنترل، به دست می‌آید؛ بنابراین وقتی نوجوان برای کسب استقلال تلاش می‌کند، والدین آگاه کنترل خود را در زمینه‌هایی که نوجوان می‌تواند تصمیم‌های قابل قبولی بگیرد کاهش می‌دهند؛ اما به راهنمایی نوجوانان به تصمیم‌گیری در زمینه‌هایی که دانش او محدودتر ادامه می‌دهند تا به تدریج نوجوان توانایی تصمیم‌گیری منطقی، بدون اتکاء به دیگران را کسب کند. در تبیین دیگر نتایج این پژوهش می‌توان گفت انتقادهای ویرانگر والدین از جمله مشکلات نوجوانان با خانواده‌های آنهاست. عموماً مشکلات یا اختلال و سوء رفتار موجود در روابط انسان‌ها، معلول فقدان احترام متقابل است. به طور معمول تحقیرکردن، سرزنش کردن، داشتن انتظارات نابه‌جا،

دعواهای خانوادگی و تنبیه کردن نوجوان موجب ناامنی درونی و آشفتگی عاطفی نوجوان می‌شود (فرهادیان، ۱۳۷۷). این وضعیت تعادل حیات روانی نوجوان را مختل می‌سازد و او برای دستیابی مجدد به تعادل حیات روانی به رفتارهایی از قبیل لجبازی، پرخاشگری، شبادراری، دروغ‌گویی، ناخن‌جویدن، اعتیاد و نظایر آن متوسل می‌شود.

هم‌چنین نتایج پژوهش نشان می‌دهد حمایت اجتماعی به طور معناداری سازگاری دانش‌آموزان را پیش‌بینی می‌کند. به عبارت دیگر هرچه حمایت اجتماعی بیشتر باشد، به همان میزان سازگاری این دانش‌آموزان بیشتر خواهد بود. نتایج این پژوهش در راستای پژوهش‌های تامپسون (۲۰۱۵)، ورمزیار (۱۳۸۷)، بهروزی و همکاران (۱۳۹۱)، تمنائی‌فر و همکاران (۱۳۹۲) و گویای آن است که حمایت اجتماعی نقش بسزایی در سازگاری اجتماعی، هیجانی و نیز بهزیستی روانی-اجتماعی دارد. در توجیه این یافته‌ها می‌توان گفت محیط و حمایت خانواده و اطرافیان شخص را با اجتماع، فرهنگ، آداب و رسوم جامعه‌ای که در آن زندگی می‌کند، آشنا می‌سازد. تعلیم و تربیت امروزه ثابت کرده است که گرمی و محبت و حمایت خانواده و اطرافیان مسلماً مهم‌ترین عامل تقویت سازگاری است و بررسی‌های متعدد نیز نشان داده که معیارها و استانداردهای اخلاقی به میزان چشمگیری به رفتار محبت‌آمیز و صمیمانه و همچنین تشویق، ترغیب و حمایت آنان بستگی دارد، نه خشونت، پرخاشگری و سخت‌گیری و داشتن توقع و انتظار بیش از حد از آنان. در دیگر توجیه یافته‌های این پژوهش می‌توان گفت در جامعه امروزه وقایع استرس‌زای زندگی و تأثیر عوامل مخرب خارج از خانواده همواره نوجوان را تحت تأثیر و تهدید قرار می‌دهد؛ پس دانش‌آموزانی که در چنین شرایطی از حمایت اجتماعی کافی از سوی دیگران چه خانواده چه گروه همسالان و چه مدرسه قرار نگیرند، احتمال اینکه از مسیر درست زندگی خارج شوند و به رفتارهای ناسازگار اجتماعی رو بیاورند زیاد است. همچنین دانش‌آموزانی که از حمایت اجتماعی کافی برخوردار نباشند، از لحاظ سازگاری تحصیلی نیز دچار آسیب می‌شوند؛ زیرا سازگاری تحصیلی زمانی اتفاق می‌افتد که دانش‌آموز پشتوانه مناسبی از لحاظ روانی و تحصیلی از سوی خانواده داشته باشد. مسلماً در چنین شرایطی دانش‌آموز با افت تحصیلی شدید و گرایش به فرار از مدرسه یا دیگر رفتارهای مخالف با هنجارهای جامعه خواهد زد. از سوی دیگر این عاملی می‌شود تا سازگاری هیجانی این دانش‌آموزان نیز لطمه ببیند؛ به این دلیل که در این شرایط حمایت‌های عاطفی، روانی و هیجانی نامناسب عاملی است تا دانش‌آموزان این‌گونه احساس کنند که روحیه مناسب، حمایت کافی و انگیزه‌دهنده

مناسب را ندارد که ادامه تحصیل را برایش هموار سازد و این هیجان منفی به رفتار منفی خواهد ختم می‌شود. مسلماً هیجان‌ها عاملی اساسی در پیشبرد رفتارها هستند؛ حال چه منفی چه مثبت و آنچه در این شرایط نامناسب رخ می‌دهد، باعث شکل‌گیری هیجان‌ات منفی در این دانش‌آموزان می‌شود که پیامد آن ناسازگاری خواهد بود (ستوده، ۱۳۷۴). روابط حمایتی به طور اجتماعی، کنترل اجتماعی را به لحاظ کارکردی به عنوان ذخیره‌ای از سرمایه اجتماعی، ترویج می‌دهد که افراد باید برای بقاء یافتن، حمایت کنند؛ به‌ویژه، ماندن در یک روابط حمایتی، احتمال درگیری را با دیگرانی که خشونت را افزایش می‌دهند، کاهش می‌دهد. انجام رفتار خشونت‌آمیز، خطر از دست دادن حمایت ارزشمند را به دنبال دارد (کالینز، ۲۰۰۳).

در کل می‌توان چنین نتیجه گرفت که عوامل متعددی ممکن است در رفتارهای ناسازگار نقش مهمی داشته باشند؛ بنابراین تشخیص آنها به طور معمول نیازمند هماهنگ کردن استفاده از فرایندهای تشخیص طبی، اجتماعی، روانی و فرهنگی خواهد بود. چارچوب کلی بر این فرض استوار است که زمینه‌های بین فردی نوجوان، به‌خصوص خانواده در رشد و ایجاد نشانه‌ای نقش عمده‌ای دارد. در عین حال که تأثیر سایر زمینه‌ها به‌خصوص گروه همسالان و مدرسه در دوران نوجوانی به شکل روزافزونی بیشتر می‌شود، تأثیرات سایر زمینه‌ها به کیفیت رابطه نوجوان با خانواده بستگی دارد و بسیاری از گزارش‌ها این ادعا را ثابت می‌کنند. محیط خانوادگی پرآشوب در خلق و خو و رفتار نوجوان در خانه و مدرسه تأثیر می‌گذارد. محیط خوب خانوادگی و حمایت‌های آن با رابطه خوب و سازگاری بین همسالان و عملکرد بهتر در مدرسه و جامعه ارتباط دارد.

از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر، محدود بودن نمونه پژوهش به شهر تهران است که تعمیم نتایج را به سایر مناطق جغرافیایی کشور با مشکل مواجه می‌کند. همچنین نمونه پژوهش شامل دانش‌آموزان پسر کلاس دوم و سوم دبیرستان بود که تعمیم نتایج به سایر گروه‌های جنسی و سنی را با مشکل روبه‌رو می‌کند؛ بنابراین برای موضع‌گیری قاطع‌تر درباره رابطه تعارض والد-نوجوان و حمایت اجتماعی با سازگاری در دانش‌آموزان، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های مشابه در سایر مناطق کشور و روی سطوح سنی و جنسی مختلف انجام شود تا با اطمینان کامل بتوان نتایج را تعمیم داد. همچنین با توجه به این مسئله که خانواده و روابط بین والدین و نوجوان تأثیر فراوانی بر سلامت روانی، اجتماعی و سازگاری نوجوانان دارد، بنابراین پیشنهاد می‌شود در مدارس، طی جلساتی ضرورت ایجاد روابط حسنه و دوستانه والدین با نوجوان مطرح شود و والدین از پیامدهای مثبت روابط خوب با فرزندان خود و همچنین پیامد منفی تعارض با آنها آگاه شوند.

منابع

- ابوالقاسمی، عباس؛ رضایی جمالویی؛ حسن، نریمانی، محمد و زاهد بابلان، عادل (۱۳۹۰). «مقایسه شایستگی اجتماعی و مؤلفه‌های آن در دانش‌آموزان دارای ناتوانی یادگیری و دانش‌آموزان دارای پیشرفت تحصیلی پایین، متوسط و بالا». *مجله ناتوانی‌های یادگیری*، دوره ۱، شماره ۱، صص ۶-۲۳.
- اسدی یونسی، محمدرضا؛ مظاهری، محمدعلی؛ شهیدی، شهریار؛ طهماسیان، کارینه و فیاض‌بخش، محمدعلی (۱۳۹۰). «ساخت و اعتباریابی پرسشنامه اندازه‌گیری تعارض والد-نوجوان (فرم نوجوان)». *فصلنامه خانواده و پژوهش*، سال هشتم، شماره ۱ و ۲.
- اسعدی، سیدمحمد؛ شاه‌منصوری، نازیلا؛ محمدی، محمدرضا؛ رضاعی، فرزین و جی سمطانا، جودیت (۱۳۸۴). «رابطه متغیرهای فرهنگی-اجتماعی و نحوه تعامل والدین با نوجوانان در ایران». *مجله تازه‌های علوم شناختی*، دوره ۷، شماره ۴، ۲۸-۳۵.
- اردلان، الهام و حسین‌چاری، مسعود (۱۳۸۹). «پیش‌بینی سازگاری تحصیلی بر اساس مهارت‌های ارتباطی با واسطه باورهای خودکارآمدی». *مجله روانشناسی تربیتی*، شماره ۱۷، صص ۱-۲۸.
- بهروزی، ناصر، شهینی‌بیلاق، منیجه و پورسعید، سید مهدی (۱۳۹۱). «رابطه کمال‌گرایی، استرس ادراک‌شده و حمایت اجتماعی با فرسودگی تحصیلی». *فصلنامه راهبرد فرهنگ*، شماره ۲۰، ۸۴-۱۰۲.
- تمنائی‌فر، محمدرضا، لیث، حکیمه و منصوره نیک، اعظم (۱۳۹۲). «رابطه حمایت اجتماعی ادراک شده با خودکارآمدی در دانش‌آموزان (روانشناسی اجتماعی)». *فصلنامه یافته‌های نو در روان‌شناسی*، دوره ۸ شماره ۲۸، ۳۹-۳۱.
- خواجه نوری، بیژن و هاشمی‌نیا، فاطمه (۱۳۹۰). «رابطه تعارضات والدینی با بزهکاری». *فصلنامه علمی-پژوهشی جامعه‌شناسی زنان*، دوره ۲، شماره ۲، ۱۹-۲۰۳۸.
- ستوده، آیت‌الله (۱۳۷۴). *آسیب‌شناسی اجتماعی*. تهران: آوای نور.
- سیف، علی‌اکبر (۱۳۸۳). *تغییر رفتار و رفتار درمانی (نظریه‌ها و روش‌ها)*. تهران: نشر دوران.
- سینها، ای. کی. پی و سینک، آر. پی (۱۳۸۰). *راهنمای پرسشنامه سازگاری دانش‌آموزان دبیرستانی*. ترجمه ابوالفضل کرمی. تهران: مؤسسه روان تجهیز سینا.
- شه‌بخش، افشین (۱۳۸۹). *بررسی و مقایسه رابطه بین ابعاد کمال‌گرایی، حمایت اجتماعی با فرسودگی تحصیلی در دانشجویان با سطوح بالا و پایین فرسودگی تحصیلی دانشگاه علامه طباطبایی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- شهینی‌بیلاق، منیجه، عزیزی مهر، الهه و مکتبی، غلامحسین (۱۳۹۲). «رابطه علی تعارض آشکار

- و تعارض نهان بین والدین با عملکرد تحصیلی با میانجی‌گری رابطه والد فرزند، رفتار ضداجتماعی و افسردگی در دانش‌آموزان دبیرستانی». *دوفصلنامه مشاوره کاربردی*، دوره ۳ شماره ۲، ۱-۱۶.
- صفوی، محبوبه؛ موسوی لطفی، سیده مریم و لطفی، رضا (۱۳۸۸). «بررسی همبستگی هوش هیجانی و سازگاری عاطفی و اجتماعی در دانش‌آموزان دختر پیش دانشگاهی شهر تهران». *مجله پژوهنده*، دوره ۱۴، شماره ۵، ۲۵۵-۲۶۱.
- طاهری، فهیمه (۱۳۸۹). *بررسی رابطه حمایت اجتماعی و سبک‌های مقابله با تاب‌آوری در نوجوانان ساکن در کانون اصلاح و تربیت و نوجوانان عادی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبایی.
- زندن و ندر، جیمز (۲۰۰۱). *روانشناسی رشد*. ترجمه حمزه گنجی. (۱۳۸۶). تهران: انتشارات ساوالان.
- فرهادیان، رضا (۱۳۷۷). *روش‌های کاربردی در پرورش شخصیت*. قم: انتشارات توحید.
- فولادچنگ، محبوبه (۱۳۸۵). «نقش الگوهای خانوادگی در سازگاری نوجوانان». *فصلنامه خانواده‌پژوهی*، دوره ۲، شماره ۷، ۲۰۹-۲۲۱.
- قره‌باغی، فاطمه (۱۳۸۹). «نقش تعارض زناشویی و رابطه‌ی والدین با کودک در نشانه‌های آسیب شناختی عاطفی و رفتاری». *پژوهش‌های روانشناسی*، دوره ۱ شماره ۱۳، ۸۹-۱۰۸.
- ابراهیمی قوام، صغری (۱۳۷۱). *بررسی اعتبار سه مفهوم منبع کنترل، عزت نفس و حمایت اجتماعی*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی.
- لطف آبادی، حسین (۱۳۷۸). *روانشناسی رشد (۲): نوجوانی، بزرگسالی*. تهران: انتشارات سمت.
- نشاط دوست، حمید طاهر. (۱۳۸۶). «بررسی افسردگی نوجوانان و عوامل مرتبط فردی و خانوادگی». *مجله پژوهشی علوم انسانی دانشگاه اصفهان*، دوره ۵، شماره ۲، ۴۵-۵۸.
- ورمزیار، مهدی (۱۳۸۷). *بررسی رابطه بین سرمایه اجتماعی خانواده و بزهکاری نوجوانان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه مازندران.
- Bandy, T., & Moore, K. A. (2008). The Parent-Child Relationship: A Family Strength. Fact Sheet. Publication# 2008-27. *Child Trends*.
- Buehler, C., & Gerard, J. M. (2002). Marital conflict, ineffective parenting, and children's and adolescents' maladjustment. *Journal of Marriage and Family*, 64(1), 78-92.
- Bulkeley, R., & Cramer, D. (1994). Social skills training with young adoles-

- cents: Group and individual approaches in a school setting. *Journal of Adolescence*, 17(6), 521-531.
- Chaplin, T. M., Sinha, R., Simmons, J. A., Healy, S. M., Mayes, L. C., Homer, R. E., & Crowley, M. J. (2012). Parent-adolescent conflict interactions and adolescent alcohol use. *Addictive behaviors*, 37(5), 605-612.
- Chen, Y. L., Chen, S. H., & Gau, S. S. F. (2015). ADHD and autistic traits, family function, parenting style, and social adjustment for Internet addiction among children and adolescents in Taiwan: a longitudinal study. *Research in developmental disabilities*, 39, 20-31.
- Cobb, S. (1976). Social support as a moderator of life stress. *Psychosomatic medicine*, 38(5), 300-314.
- Collins, S. M. (2003). Attachment, social support and loneliness in later life. PhD dissertation, Iowa State University.
- Dadds, M. R., Atkinson, E., Turner, C., Blums, G. J., & Lendich, B. (1999). Family conflict and child adjustment: Evidence for a cognitive-contextual model of intergenerational transmission. *Journal of Family Psychology*, 13(2), 194.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Murphy, B., Maszk, P., Smith, M., & Karbon, M. (1995). The role of emotionality and regulation in children's social functioning: A longitudinal study. *Child development*, 66(5), 1360-1384.
- Forehand, R., Brody, G., Slotkin, J., Fauber, R., McCombs, A., & Long, N. (1988). Young adolescent and maternal depression: Assessment, interrelations, and family predictors. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56(3), 422.
- Freilich, R., & Shechtman, Z. (2010). The contribution of art therapy to the social, emotional, and academic adjustment of children with learning disabilities. *The Arts in psychotherapy*, 37(2), 97-105.
- Hogan, B. E., Linden, W., & Najarian, B. (2002). Social support interventions: Do they work?. *Clinical psychology review*, 22(3), 381-440.
- Matson, J. L., Rotatori, A. F., & Helsel, W. J. (1983). Development of a rating scale to measure social skills in children: The Matson Evaluation of Social Skills with Youngsters (MESSY). *Behaviour Research and therapy*, 21(4), 335-340.
- Merrell, K. W., & Gimpel, G. (2014). *Social skills of children and adolescents:*

- Conceptualization, assessment, treatment*. New Jersey: Psychology Press.
- Parker, J. G., & Asher, S. R. (1987). Peer relations and later personal adjustment: Are low-accepted children at risk?. *Psychological bulletin*, 102(3), 357.
- Pettus, K. R. (2006). *The relationship of parental monitoring to community college student adjustment and achievement: differences by gender, ethnicity, parental education level, and student residence*. ProQuest.
- Pinchover, S., & Attar-Schwartz, S. (2014). Institutional social climate and adjustment difficulties of adolescents in residential care: The mediating role of victimization by peers. *Children and Youth Services Review*, 44, 393-399.
- Roeser, R. W., Eccles, J. S., & Sameroff, A. J. (1998). Academic and emotional functioning in early adolescence: Longitudinal relations, patterns, and prediction by experience in middle school. *Development and psychopathology*, 10(02), 321-352.
- Rubin, K. H., & Rose-Krasnor, L. (1992). Interpersonal problem solving and social competence in children. In *Handbook of social development* (pp. 283-323). New York: Springer US.
- Robin, A. L., & Foster, S. L. (1989). *Negotiating parent-adolescent conflict: A behavioral-family systems approach*. New York: Guilford Press.
- Sheridan, C. L., & Radmacher, S. A. (1992). *Health psychology: Challenging the biomedical model*. John Wiley & Sons.
- Dunn, J., Brown, J., Slomkowski, C., Tesla, C., & Youngblade, L. (1991). Young children's understanding of other people's feelings and beliefs: Individual differences and their antecedents. *Child development*, 62(6), 1352-1366.
- Thompson, R. A. (2015). Social support and child protection: Lessons learned and learning. *Child abuse & neglect*, 41, 19-29.
- Vaux, A., Phillips, J., Holley, L., Thompson, B., Williams, D., & Stewart, D. (1986). The Social Support Appraisals (SSA) scale: Studies of reliability and validity. *American Journal of Community Psychology*, 14(1):195-219.